

политическую волю и не стремящаяся использовать страну, как предприятие по извлечению дохода. В противном случае мы полагаем, что неразвитые страны обречены стать колониями новой формации в постиндустриальную эпоху.

Исходя из вышеизложенного, можно сделать следующие выводы:

1. Неоколониализм – фактический политический и экономический мировой процесс, развивающийся наряду с всеобщей либерализацией и глобализацией.

2. У неоколониализма и классического колониализма общие цели, но различные подходы к их осуществлению. Общая цель – создать мировую систему таким образом, чтобы одни страны зависели от других.

3. Мировая политическая система находится в транзитном состоянии от пережитков колониальной эпохи к новым неоколониальным реалиям.

4. Роль бывших метрополий в колониальных странах сохранилась до сих пор.

5. Мы полагаем, что теория неоколониализма находится на начальной стадии разработки и будет усовершенствоваться и далее развиваться.

Список использованных источников

- 1 Платон. Государство. – М.: Академический проект, 2015. – 400 с.
- 2 Макиавелли Н. Государь. – М., 2006г. – 176 с.
- 3 Лебон Г. Психология народов и масс. – М.: Neoclassic, 2017. – 384 с.
- 4 Работа Р. Михельса Социология политической партии в условиях демократии// https://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Polit/Hrestom/58.php
- 5 Оруэлл Дж. 1984. – М.: Neoclassic, 2014. – 320 с.
- 6 Ницше Ф. Так говорил Заратустра. М.: Азбука, 2014–352 с.
- 7 Декларации ООН от 1 мая 1974 года «Об установлении нового международного экономического порядка»
[//https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/econ_order.shtml](https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/econ_order.shtml)
- 8 Официальный сайт//<https://www.culturefrance.kz/?lang=fr>

УДК 327.90

ОҢТҮСТІК КОРЕЯ ЖӘНЕ ЖАПОНИЯ МЕМЛЕКЕТТЕРІНІҢ «ЖҰМСАҚ КҮШ» САЯСАТЫНДАҒЫ ТРАНСҰЛТТЫҚ КОРПОРАЦИЯЛАРДЫҢ ОРНЫ, МАҢЫЗДЫЛЫҒЫ

Бақытжанова Айнамкөз Саматқызы

ainamkozbs@gmail.com

«Халықаралық қатынастар» БББ 2-курс докторанты,
Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ, Нұр-Сұлтан, Қазақстан
Ғылыми жетекші – Тулешова Л.Х.

Трансұлттық корпорациялар әлемдік экономикадағы негізгі өзгерістерге тұрткі болған жетекші күш ретінде пайда болды. Олар сауда мен инвестиция ағынының кеңеюіне ықпал етті және дамыған және дамымаған экономикалар арасында жаңа байланыстарды құруға ықпал етеді. Олардың рөлі қазіргі экономикалық үрдістерді түсіну үшін және экономикалық дамудың перспективалық талдауын жүзеге асырғысы келетіндер үшін өте маңызды.

Трансұлттық Корпорациялар (ТҰК) қазіргі уақытта мүдделерін қолдайтын мемлекет пен нарықты зерттеп жатқан мемлекет арасындағы өзіндік «бағыттаушы» болып табылады. Бұл ТҰК-ның «өзінің» мемлекетіне басқа мемлекеттердің ресурстарын игеруге мүмкіндік береді, осылайша ТҰК арқылы жұмсақ күшті қолдану арқылы бақылауды «орнатады» [1].

Трансұлттық корпорациялар халықаралық нарықты жаулап алып, шетелде өз мүдделерін ілгерілетіп қолдайды, осылайша, өз елінің позициясын нығайтады. ТҰК өзінің бірегей іскерлік қызметімен халықаралық экономикалық қатынастарды өздерінің ішкі қатынастарына айналдырады, ал олардың күшті экономикалық күші мен әлемдік нарықтағы бақылауы оларға халықаралық істерге қатысу және әртүрлі елдер арасындағы қарым-қатынастарға әсер ету үшін маңызды мүмкіндік береді.

Жұмсақ күш теориясы қатаң командалық биліктен басқа, жұмсақ кооперативтік күш халықаралық қатынастарға да әсер ете алады деп дәлелдейді. Бұл теория ТҰК мен үкіметтер арасындағы өзара әрекеттесуді түсінудің балама перспективасын ұсынды.

Соңғы жылдары корпоративтік әлеуметтік жауапкершілікті, саясат пен механизмді, инновациялық технологияларды қоса алғанда, жұмсақ күш факторлары ТҰК-ның үкіметтермен өзара әрекеттесуінің өсіп келе жатқан бөлігін түсіндіретінін байқауға болады, бұл да ТҰК үкіметін талдау мүмкіндігін көрсетеді.

«Жұмсақ күш» тұрғысынан өзара әрекеттесу. «ТҰК-ның жұмсақ күші» түсінігін қарастырайық, сонымен қатар трансұлттық корпорациялар мен үкімет арасындағы өзара әрекеттесу әдістері мен стратегияларын талдаймыз. Жұмсақ күш тұрғысынан трансұлттық корпорациялардың оларды қабылдаушы аймақтарға ықпалын екі аспектіден қарауға болады. Біріншіден, жалпы ішкі өнім (ЖІӨ) сияқты экономикалық көрсеткіштер. Екіншіден, трансұлттық корпорациялардың ықпалы материалдық емес салаларға әсер етеді: мысалға, саясат пен идеялар [1, 3 б]. ТҰК - ның технологиялар тұрғысынан әсері ерекше байқалады: ТҰК-дың зерттеу және әзірлеу орталықтарының саны жыл сайын өсуде, бұл өз кезегінде мемлекеттердің инновациялар саласының деңгейінің өсуіне, азаматтардың жұмыспен қамтылуының өсуіне, сондай-ақ қолайлы инновациялық ортаға ықпал етеді. Керісінше, технологияны, ақпарат пен идеяларды бақылау деңгейінің төмендеуі байқалады. Сондықтан үкіметтерге бұл келісімнің ықтимал салдарын түсіну және өзара тиімді өзара әрекеттесулерді құру үшін әртүрлі қатты және жұмсақ қуат ресурстарын толық пайдалану маңызды.

Корей Халық Республикасының саясатындағы Трансұлттық корпорациялардың орны.

2018 жылы Оңтүстік Корея – бесінші рет қатарынан – Bloomberg Innovation Index рейтингінде 1 орынды иеленді [2]. Бұл индекс елдерді ғылыми-зерттеу және тәжірибелік-конструкторлық шығындар мен елдегі жоғары технологиялық мемлекеттік компаниялардың шоғырлануын қоса алғанда, жеті критерий бойынша бағалайды. Ал оның өнімдері – жартылай өткізгіштер, смартфондар және цифрлық медиа жабдықтар – корейлік жеткізушілер мен серіктестердің үкімет қолдайтын экожүйесін құруға мүмкіндік берді.

STERI (Корея ғылым және технология институты) қызметкері Чон Соль Чхольдің айтуынша, Корея 30 жылда Батыстың дамыған елдері бір ғасыр бойы жүріп өткен жолды

басып өтті. «Көпшілік Корея үкіметінің «сыртқы даму стратегиясы», жақсы білімді және тәртіпті жұмыс күші және технологиялық инновациялар «корей кереметі» деп аталатын нәрсеге қол жеткізуге көмектескенімен келісетін сияқты», - деп жазады Чон «Инновация, бәсекеге қабілеттілік және өсу: Корея тәжірибесі» мақаласында [2, 36]. 2017 жылдың қорытындысы бойынша Кореяда жан басына шаққандағы табыс \$29 743 құрады. Оңтүстік Корея 2018 жылдың қорытындысы бойынша Дүниежүзілік Банктің Doing Business рейтингінде бизнес жүргізу жеңілдігі бойынша 4-ші орынды алады. Осының барлығы инвесторлар белсенділігінің жоғары деңгейін, өндіріс, байланыс және экономикалық өсуді қамтамасыз етеді.

Samsung Group ұлттық инновациялық технологиялар саласындағы көшбасшы компаниясы, сондай-ақ табыстылығы бойынша әлемдік компаниялар арасында 13 орында және инновациялар бойынша әлемдік компаниялар арасында 5 орында, телекоммуникация, тұрмыстық электроника, биоинженерия, құрылыс саласындағы инновациялық технологияларды дамытудың негізгі қозғалтқышы болып табылады. Компанияда инвестициялық қызмет пен инновациялық технологиялар үшін жауап беретін 3 бөлімше бар: Samsung venture Investment; Samsung Electronics; Samsung Corporation. Samsung Electronics — ең ірі компания, ол телекоммуникация және интернет арқылы хабар тарату саласындағы инновацияларды әзірлеумен айналысады, сондай-ақ жартылай өткізгіштерді өндіру бойынша әлемдік көшбасшы болып табылады. Samsung Group Кореяның ірі компаниясы болып табылады, оның КР жалпы ЖІӨ-дегі үлесі 36% - ға дейін құрайды, оның 24% - ы Samsung Electronics-ға тиесілі [3]. Компания бірқатар зерттеу орталықтарына, зертханаларға және қорларға ие. 2012 жылға қарай Samsung Electronics бүкіл әлем бойынша 10 инновациялық орталықты басқарды, олардың үшеуі АҚШ — та, екеуі Еуропада, ал қалған бесеуі дамыған шығыс елдерінде — Жапония, Қытай және Израильде орналасқан.

Оңтүстік Кореяның экономикалық кереметінің қозғаушы күші 63 отбасылық конгломераттарды (чеболь) құрайтын бірнеше жүздеген ірі корпорациялар болды, деп жазады МакКинси [2, 5 б]. Олар 1960 жылдары мемлекеттік индустрияландыру бағдарламаларының бөлігі ретінде пайда болды. Басқарылатын капитализм бағдарламасы бойынша үкімет мемлекеттік жобалар үшін компанияларды таңдап, оларды шетелдік несиелер мен корей банктерінен қаржыландырды. 1990 жылдарға қарай бұл корпорациялар қаржылық жағынан тәуелсіз болды, бірақ мемлекеттік қолдауды, атап айтқанда салық шегерімдерін пайдалануды жалғастырды. МакКинси мәліметтері бойынша, қазір 30 үздік компания (олардың ішінде, Hyundai, Samsung және LG Electronics) елдің корпоративтік активтерінің 40% иеленіп, Оңтүстік Корея нарығындағы барлық сатылымның 36% құрайды [2, 5 б.].

Ең ірі корейлік косметика өндіруші AmorePacific 2017 жылы Chanel және LVMH компанияларын басып озып, әлемдік косметикалық компаниялар арасында сатылым көлемі бойынша WWB (американдық сұлулық бизнесі туралы журнал) рейтингінде 7-ші орынға ие болды [2, 6 б]. AmorePacific 10 жыл ішінде 7-орынға көтерілді, ол алғаш рет 2007 жылы ең ірі жиырма косметикалық компаниялардың қатарына енді. Осы уақыт ішінде компанияның сатылымы 4 есе өсіп, 6,697 триллион вонға (6 миллиард доллар) жетті.

Корейлік чебольдар (қаржылық және өнеркәсіптік топтар) әр түрлі әлеуметтік бағдарламаларды кеңінен қолдайды: Samsung Electronics Оңтүстік Африка, Нигерия және Кенияда инженерлік академияларды құрды, олар жергілікті тұрғындарға жоғары жалақы алу үшін қажетті дағдыларды дамытуға көмектеседі; HyundaiMotor көлік инфрақұрылымын жақсарту арқылы Үндістандағы көлік апаттарының санын азайту бойынша жұмыс жүргізуде [4]; POSCO Вьетнамның панасыз тұрғындары үшін үйлер салуды және Моңғолияның шалғай ауылдарында тегін ауруханаларды ұстауды қамтитын әлеуметтік

бағдарламалардың кең желісін [5, 18 б]; KoreaLifeInsurance Кореяның Вьетнамдағы имиджіне жақсы әсер етті, ауруханалар мен баспаналарға қолдау көрсетті; Қытайдың Далянь провинциясында зауыт құра отырып [6, 275 б], STX жергілікті мектептерді компьютерлермен қамтамасыз етті және оқытушылар мен музыкалық аспаптармен қамтамасыз ету арқылы балалар оркестріне қолдау көрсетті; Daewoo Перудағы кедей балалардың өмірін өзгертті, елдің мектептеріне қаржылық қолдау көрсетті [7, 116].

Осылайша, Корейлік трансұлттық корпорациялары (чеболь) арқылы әлемдік нарыққа таралды. Қазіргі таңда Корея өзінің сыртқы саясатын жүргізуде ТҰК-ны жоғары орынға қояды, себебі Кореяның танылуы, экономикалық әлеуетінің ұлғаюы осы ТҰК-лармен тікелей байланысты.

Жапония саясатындағы Трансұлттық корпорацияларының орны.

Жапония «жұмсақ күш» мәселелерінде жоғары институционалды, Сыртқы істер министрлігінің әртүрлі мамандандырылған департаменттерінен басқа, мемлекет тарапынан қаржыландырылатын көптеген қоғамдық және коммерциялық құрылымдар, достық қоғамдары мен экономикалық одақтар бар.

Қарқынды дамып келе жатқан әлемдік экономикалық сәулет жағдайында трансұлттық корпорациялардың (ТҰК) әлемдік және Ұлттық экономикалардағы рөлі артып келеді. Жапония бұл жерде ерекше жағдайда емес, дегенмен оның халықаралық тікелей инвестициялар қозғалысына қатысу сипаты (бизнесті трансұлттандырудың негізгі құралы) өзінің бірегейлігін сақтайды.

Жапонияның "жұмсақ күш" саясатын жүргізуде тұтынушыларда елдің ұлттық бірегейлігі туралы пікір қалыптастыратын жапондық брендтер маңызды рөл атқарады. Қазіргі тұтынушы үшін Жапония жапон экзотикасының дәстүрлі өкілдерімен (самурай, гейша және т.б.) ғана емес, сонымен бірге SONY, Nintendo, Toyota және т. б. сияқты корпорациялармен, халықаралық қатынастардың маңызды актерлеріне айналуда [8].

Жапонияның барлық ірі өнеркәсіптік компаниялары әлемдегі ең ірі трансұлттық корпорациялар болып табылады. Әлемдегі ең ірі 500 ТҰК тізімінде: Toyota motor, Honda motor — автомобиль жасауда; Hitachi, Sony, NEC — электроникада; Toshiba, Fujitsu, Canon — компьютерлік техника өндірісінде және т. б. өте жоғары орындарға ие.

Егер батыс компанияларының шетелдік қызметі ХХ ғасырдың басында пайда болса және оның ортасында толыққанды дамуға ие болса, онда жапондық компаниялар тарихи, географиялық, экономикалық және саяси факторларға байланысты өз күштерін 60-жылдардың аяғы мен 70 – жылдардың басында ғана шетелге шығара бастады., ал ауқымды кеңейту тек 90-жылдардың соңында болды.

Жапондық компаниялардың шетелдік қызметін екі бағытқа бөлуге болады: Батыс және Шығыс2. Дәстүр бойынша жапондық компаниялар батыс нарықтарына бағдарланған, бірақ соңғы жаһандық тенденцияларға сәйкес Шығыстың рөлі арта бастады және 2008 жылы олардың үлестері теңестірілді. Бұл тенденция Қытайдың және Азияның басқа да экономикаларының қарқынды өсуіне, сонымен қатар, 2008 жылғы жаһандық дағдарыс нәтижесінде Еуропа мен АҚШ-тағы өсу мен тұтынушылық белсенділіктің төмендеуіне байланысты болды.

Салалық құрылымға келетін болсақ, JETRO3 сауалнамасы бойынша Батыстағы ең сенімділер автомобиль өнеркәсібі, болат құю және жалпы машина жасау салаларындағы жапондық ТҰК болып табылады [9, 46]. АҚШ нарығында жұмыс істейтін жапондық ТҰК-ның 60%-дан астамы алдағы 1-2 жылда кеңейтуді жоспарлап отыр. Бұл әсіресе медициналық техника, тамақ өнеркәсібі, ауыл шаруашылығы және балық өнімдері, химия және мұнай химиясы, сондай-ақ көлік техникасы өндірісіне қатысты [10, 4 б].

АСЕАН елдеріндегі жапондық ТҰК тек құрастыру зауыттарын ғана емес, сонымен қатар ғылыми орталықтарды да ашып жатқанын айта кеткен жөн. Осылайша, Mitsubishi Motors 2015 жылдың мамыр айында Жапониядан тыс жерде алғаш рет Тайландта сынақ алаңын ашты [11]. Жапондық қаржылық ТҰК АСЕАН елдерін де белсенді түрде жаулап алууда. Мысалы, Sumitomo Mitsui Banking Corporation малайзиялық PTBank Tabungan Pensiunan Nasional tbk (BTPN) акцияларының 40%-ын және Шри-Ланкадағы ең ірі сақтандыру тобының 6%-ын сатып алды. Ceylico Group [12] және Sumitomo Life Insurance Company Индонезияның PTBNI Life Insurance (мемлекеттік коммерциялық банктің филиалы) 40% сатып алды; Nippon Life Insurance компаниясы индонезиялық Sequis Life сақтандыру компаниясын сатып алды. Азияның қаржы нарықтарын жылдам жаулап алу жақсы жүріп жатыр. Осылайша, Mitsui Sumitomo Insurance компаниясының Малайзиядағы филиалы 2015 жылы 19-шы Азия сақтандыру индустриясының марапаттауында «Жылдың басты сақтандыру компаниясы» атанды және 2014 жылы Азиядағы ең көрнекті сақтандыру компаниясы деп танылды [12]. Жаһандық экономикалық жүйеде өз позицияларын берік ұстап отырған жапондық корпорациялар (негізінен бұл жеңіл және ауыр өнеркәсіпке, тіпті қаржы секторы) қазір дамушы елдердегі қатысуын белсенді түрде арттыруда.

Жалпы алғанда, бизнесті трансұлттандыру жаһандық процестермен және елдің ұлттық экономикасының өзгеруімен байланысты жапон экономикасының мегатренді болып қала береді. Бәсекеге қабілеттілікті сақтау және арттыру үшін жапондық корпорациялар трансұлттандыру және жаһандану процестеріне тереңірек қатысуға мәжбүр, бұл белгілі бір дәрежеде ұлттық ерекшеліктен кетуді білдіреді және сонымен бірге бүкіл әлемде сенімділікпен, үнемділікпен, жоғары технологиялармен және жайлылық пен сапаның басқа да атрибуттарымен байланысты "жапон бренді" сақтауды білдіреді.

Қорытынды.

Қорыта келе, қазіргі таңда халықаралық қатынастарда трансұлттық корпорациялардың мемлекет үшін маңыздылығы мен оның орны жоғары екендігіне көз жеткіздік. Трансұлттық корпорациялар халықаралық нарықты жаулап алып, шетелде өз мүдделерін ілгерілетіп қолдайды, осылайша, өз елінің позициясын нығайтады.

Корея Республикасының «жұмсақ күш» саясатындағы трансұлттық корпорациялардың маңыздылығына келер болсақ, мақалада атап өткендей, мемлекеттегі Чеболь (қаржылық және өнеркәсіптік топтар) компаниялары өз қызметін жоғары деңгейде жүзеге асыруда. Атап айтар болсақ, Hyundai, Samsung және LG Electronics т.б. Кореяның барлық нарықтық сатылымының 36% құрап, мемлекеттің ЖІӨ деңгейін арттырады. Сонымен қатар, ТҰК шет елдерде өзара көмек, кәсіпкерлік, ғылыми зерттеу жұмыстарын жүргізу арқылы мемлекеттің деңгейін көтеріп оны әлемдік аренада танытуда.

Жапон мемлекетіндегі трансұлттық корпорациялардың орнына тоқталар болсақ, ең алдымен, Жапонияның өзгеру процесі өте қиын өткендігін ескере кеткен жөн. Себебі, мемлекеттің ұлттық дістүрлерін, имиджін сақтап қалу мақсатында Жапония шет елдік мемлекеттерге жабық мемлекет ретінде көрінді. Тек өткен ғасырдың 70 жылдарынан бастап жапондық ТҰК-лар нарыққа шыға бастады. Ал осы күні жапондық ТҰК-лар бүкіл әлемде сенімділікпен, үнемділікпен, жоғары технологиялармен және жайлылық пен сапаның басқа да атрибуттарымен байланысты "жапон бренді" деген атпен танымал болып келеді.

Қолданылған әдебиеттер тізімі

- 1 Пантелеева Т.А. Роль ТНК в международном бизнесе в контексте реализации концепции мягкой силы посредством национального бренда // Мировые цивилизации, 2019 №3–4, URL: <https://wcj.world/PDF/03ECGK319.pdf> (қарастырылды: 29.11.2021).
- 2 Судакова Н. Как Корея за 40 лет из отсталой аграрной страны стала технологическим лидером, 2019 URL: <https://www.vedomosti.ru/partner/articles/2019/02/14/793589-futuristicheskaya-volna> (қарастырылды: 29.11.2021).
- 3 World Investment Report 2016 -Investor Nationality: Policy Challenges, United Nations (UNCTAD), New York and Geneva, 2016.
- 4 Hall I., Smith F. The Struggle for Soft Power in Asia: Public Diplomacy and Regional Competition // Asian Security, 2013. № 9
- 5 Han S. STX Promoting Korean-Chinese Exchange Through Music and Education // Donga Daily. 2012. №252.
- 6 Heng Y. Mirror, mirror on the wall, who is the softest of them all? Evaluating Japanese and Chinese strategies in the ‘soft’ power competition era // International Relations of Asia Pacific, 2010, 306 p
- 7 Kazuo, O. Japan’s Cultural Diplomacy: Past and Present // О. Kazuo - Aoyama Gakuin University, Tokyo, 2009
- 8 Мошняга П. А. Внешняя культурная политика Японии // Власть. 2009. №6. С. 14-23.
- 9 Business Conditions of Japanese Companies in Europe // JETRO. 2015. URL: https://www.jetro.go.jp/ext_images/en/reports/survey/pdf/2015_03_biz1.pdf (қарастырылды: 01.12.2021).
- 10 Results of JETRO’s 2014 Survey on Business Conditions of Japanese-Affiliated Firms in the U.S. // JETRO. 2015. URL: https://www.jetro.go.jp/ext_images/en/reports/survey/pdf/2015_04_biz1.pdf (қарастырылды: 01.12.2021).
- 11 New R&D Proving Ground Opens in Thailand // Mitsubishi Motors Press Release. 08.05.2015. URL: http://www.mitsubishimotors.com/publish/pressrelease_en/corporate/2015/news/detail0968.html (қарастырылды: 01.12.2021).
- 12 Recognition as most Outstanding Insurance Company in Asia // Mitsui Sumitomo Insurance Company, Limited. 13.11.2015. URL: http://www.msins.com/english/news/fy2015/pdf/1113_1.pdf (қарастырылды: 02.12.2021).

УДК 327.32

ҚАЗАҚСТАННЫҢ ЭНЕРГЕТИКАЛЫҚ САЯСАТЫНЫҢ ӨЗЕКТІ МӘСЕЛЕЛЕРІ

Балапанова Жансая Армандақызы, Жаксылыкова Айым Еркеновна

zbalapanova02@gmail.com, aiymsul@gmail.com

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия Ұлттық университеті
Халықаралық қатынастар факультетінің 3 курс студенттері,
Нұр-Сұлтан, Қазақстан